

ЗЕРТХАНАЛЫҚ-АҚПАРАТТЫҚ ЖҮЙЕ ЖӘНЕ ОНЫҢ ӨНЕРКӘСІПТІК ЖӘНЕ ТАЛДАМАЛЫҚ ЗЕРТХАНАЛАРДАҒЫ РӨЛІ

Альжанова Адель Даулетовна

adelya.alzhanova@inbox.ru

«Стандарттау, сертификаттау және метрология» кафедрасының магистранты,

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ, Нұр-Сұлтан қ., Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Е.Т.Абсеитов

Нарықтық қатынастарды дамытудың қазіргі жағдайларында бәсекелестік күрестің бағалық емес нысандарының – сапа саласындағы бәсекелестіктің рөлін арттыруға тұрақты үрдіс бар.

Сапа саласындағы бәсекелестік, бір жағынан, алуға байланысты, ал екінші жағынан, өнімге қойылатын талаптар толық көлемде орындалғаны және өнімдер белгіленген стандарттарға сәйкес келетіні туралы ақпарат берумен байланысты.

Өнімнің қойылатын талаптарға сәйкестігіне кепілдік көзі дұрыс болуы тиіс зертханалық сынақтардың нәтижелері туралы ақпарат болып табылады.

Зертханалық сынақтар нәтижелерінің дұрыстығын қамтамасыз ету үшін қазіргі заманғы зертханалардың мынадай проблемаларын шешу қажет:

1. Сынақ нәтижелерінің нормалар мен талаптарға сәйкестігі;
2. Тиісті білікті персоналдың сынақтарын орындауға қатысу;
3. Сынақтар жүргізу кезінде барабар талдамалықжабдықты пайдалану;
4. Сынақтардың сапасына қойылатын талаптарды сақтау.

Сондай-ақ, зертханалардың қызметі ақпараттық ағындардың жоғарылауымен және қарқындылығымен сипатталатынын атап өткен жөн, және бұл проблема өнеркәсіптік кәсіпорындардың зертханалары үшін ең маңыздыларының бірі болып табылады.

Белгіленген шарттардың орындалуына кепілдік беру үшін бағдарламалық қамтамасыз етуді әзірлейтін жетекші компаниялар зертханалық-ақпараттық жүйелерді (бұдан әрі – ЗАЖ) ұсынады [1].

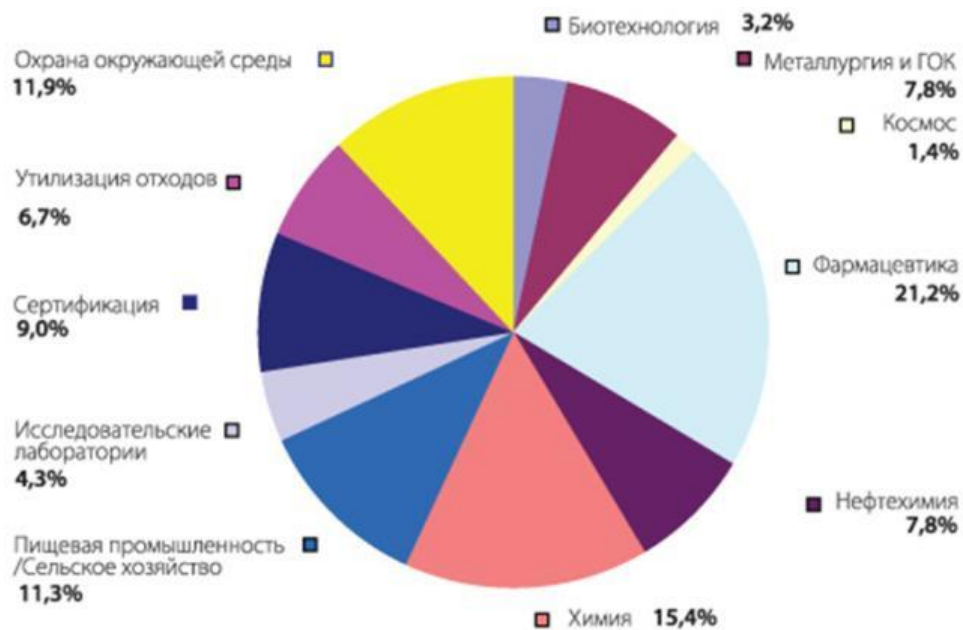
Зертханалардың практикалық қызметі тұрғысынан зертханалық-ақпараттық басқару жүйесінің мүмкіндіктері осы бапта талқылау нысанасы болады. Бұл қазіргі уақытта Қазақстанда (ТМД-ның басқа елдеріндегі сияқты) тұлкілер әлі кең таралмаған және нарықта енді ғана пайда бола бастайды. Сонымен қатар, шетелде тұлкілер 15 жылдан астам уақыт бойы әртүрлі салалардағы сынақ зертханаларында белсенді қолданылады. Бұл бағдарламалық өнім зертханалардың қызметін автоматтандыру құралы ғана емес, сонымен қатар өнеркәсіптің көптеген салалары үшін, атап айтқанда, фармацевтикалық препараттар өндірісі, мұнай өңдеу және мұнай химиясы үшін – өнім сапасын басқару тұрғысынан кәсіпорын қызметінің бүкіл құрылымын қайта қарау және жаңарту үшін негіз болып табылады.

ЗАЖ - бұл сынақ нәтижелері бойынша сенімді ақпарат алуға және жедел басқару шешімдерін қабылдау үшін пайдалану мақсатында зертханалық ақпаратты басқаруды оңтайландыруға арналған ақпараттық технология.

Бірінші деңгей - ақпаратты енгізу және сақтау деңгейі.

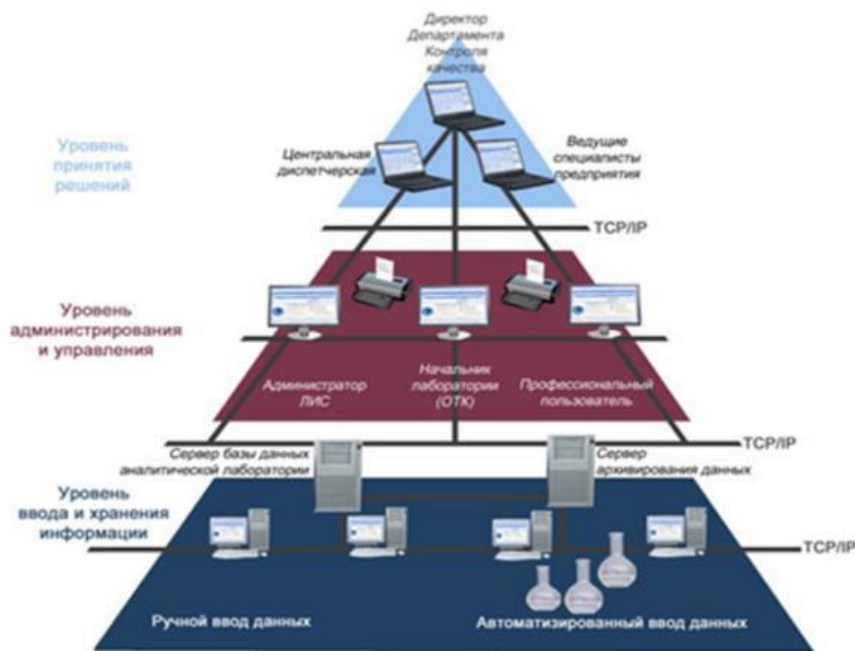
Бұл деңгейде ақпаратты қолмен немесе автоматты түрде енгізу жүзеге асырылады. Бір Дербес компьютерде бірнеше жұмыс орны іске асырылуы мүмкін, бұл ретте олардың әрқайсысы рұқсатсыз кіруден қорғалған болады. Зертханалық ақпараттық жүйені енгізу қолда бар Аналитикалық жабдықтар паркін ауыстыруды көздемейтінін атап өткен жөн.

Деректер базасының серверінде ақпараттық жүйенің барлық ақпаратын өңдеу және оны қысқа мерзімді сақтау жүзеге асырылады. Ұзақ мерзімді сақтау серверінде ақпаратты сақтау уақыты нақты салада қолданылатын нормативтік құжаттармен анықталады.

Сурет 1 - ЗАЖ қолданудың негізгі салалары

ЗАЖ келесідей құрылған:

Сурет 2 – ЗАЖ құрылымы

Екінші деңгей-зертханалық ақпараттық жүйені басқару және басқару деңгейі.

Мұнда зертханалар мен бөлімшелердің жоспар-моделі жасалады, жаңғыртылады, сондай-ақ белгілі бір кезеңдердегі сынақ нәтижелерін статистикалық өңдеу және нормативтік базаны қалыптастыру жүзеге асырылады.

Бұл деңгейде барлық зертхана мамандарының функциялары анықталады және бекітіледі, қажетті есептердің үлгілері жасалады. Мұнда қажет болған жағдайда шағымдар мен шағымдарды өңдеу үшін мұрағатқа кіруге болады.

Үшінші деңгей - басқарушылық шешімдер қабылдау деңгейі.

Бұл деңгейге зерттелетін үлгілердің сапалық сипаттамалары, жүргізілген талдаулар, технологиялық процестің жай-күйі туралы толық ақпарат түседі (егер біз өндіріс туралы айтатын болсақ). Мұнда ақпарат мүдделі мамандар мен кәсіпорын басшылары арасында таратылады және мониторинг пен болжау үшін қолданылады.

Кез-келген профильдегі зертханалардағы, соның ішінде өнеркәсіптік зертханалардағы ЗАЖ функциялары:

- Жүйеде үлгілерді бірыңғай тіркеу және үлгінің толық өмірлік циклын бақылау мүмкіндігі;
- Орындалған міндеттер мен зерттеу барысын көрсете отырып, талдамалық бақылау графиктерін есепке алу;
- Зерттеудің барлық кезеңдерінде өлшеу нәтижелерін құжаттау;
- Рұқсатсыз кіруден қорғау және зертхананың барлық мамандары үшін бөлінген тапсырманы құру;
- Сынақ нәтижелерін қолмен және автоматты түрде енгізу;
- Өлшеу құралдарының жұмысын басқару;
- Нәтижелерді статистикалық өңдеу;
- Кез-келген есеп беру нысандарын алу;
- Деректерді мұрағаттау және сақтау.

Кәсіпорынның өндірістік процестерді басқару құрылымында зертханалық-ақпараттық менеджмент жүйе технологиялық процестің барлық сатыларында өнім сапасын толыққанды автоматтандырылған бақылауды жүзеге асырады [2].

ЗАЖ ақпараттылығы мен көрнекілігін арттыру үшін жүйеге үлгіні таңдау нүктелерінің орналасқан жерін көрсететін Технологиялық схемалар, технологиялық қондырғылардың схемалары, сынақ әдістері мен өнімдердің сипаттамаларына қатысты нормативтік құжаттар және т. б. біріктіріледі.

Кәсіпорындарда зертханалық ақпараттық жүйені енгізу мыналарды қамтамасыз етеді:

- Ішкі және халықаралық стандарттардың талаптарын қанағаттандыратын сапаны басқару жүйесін құру және оны заманауи деңгейде ұстау;
- Тұтынушыға тауарлық өнімге, технологиялық процестердің сапасына қойылатын талаптар толық көлемде орындалғаны туралы сенімді ақпарат ұсыну;
- Сапаны бақылау зертханаларының ақпараттық базасын кәсіпорынның автоматтандырылған жүйелеріне (MES, ERP) интеграциялау;
- ИСО 9001:2000 талаптарына сәйкес сапа менеджменті жүйелерін сертифициаттау.

Сонымен қатар, зертханалық жүйе сәйкестікті растаудың ерекше құралы болып табылады.

Зертхананың өзіне келетін болсақ, ЗАЖ енгізу мүмкіндік береді:

- Зертханалық мамандарды күнделікті жұмыстан босату және "адам факторына" байланысты қателер санын азайту;
- Зертхана мамандарының құзыретін бақылау (мамандарды жұмысқа рұқсат етілген жіберу, аттестаттау, орындалатын функцияларға сәйкес бөлінген міндетті қамтамасыз ету және т.б.);
- Зертхана ішіндегі ақпараттық ағындарды, атап айтқанда, құжат айналымын оңтайландыру;
- Құрал-саймандар паркінің барабарлығын бақылауды жүзеге асыруға мүмкіндік береді (уақтылы метрологиялық тексеру және калибрлеу, профилактикалық қызмет көрсетуді растау және т.б.);
- Сәйкес және заманауи нормативтік базаны пайдалану;
- Жүргізілген сынақтардың нәтижелері туралы жедел және сенімді ақпарат беруге;

➤ Орындалған сынақтардың уақыты мен құнын бағалау [3].

Бұл мақалада заманауи зертханалық жүйелер жүзеге асыратын мүмкіндіктерді сипаттауға әрекет жасалды. Бұл мүмкіндіктер зертхана қызметінің барлық аспектілерін басқарудан басқа ештеңе емес екендігі көрсетілді. Зертханалық ақпараттық жүйе біздің елімізде әлі де жақсы танымал емес және әлеуетті тұтынушылардың олар туралы интуитивті идеялары мүлдем дұрыс емес сияқты. Көбінесе зертханалық-ақпараттық жүйенің аббревиатурасы бойынша тұтынушыларға зертханалық қызметті ішінара автоматтандыру құралдары ұсынылады.

Осыған байланысты, зертханалық-ақпараттық жүйелерді қолдану ішкі бақылау мен зертханааралық сынақтарды автоматтандыру арқылы зертханалық зерттеулердің сапасын жақсартуға мүмкіндік береді; әр түрлі салалардағы зертханалардың алдында тұрған және жүйенің негізгі пайдаланушылары ретінде зертхана мамандарына бағытталған көптеген мәселелерді шешуге көмектеседі. Бұл артықшылықтар зерттеу және өндірістік процестерде маңызды.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. Савельев Е.В. Лабораторно-информационные менеджмент-системы или автоматизация лаборатории «в целом» // Партнеры и конкуренты. 2005. — №4.-С. 41-43.
2. Л.П. Трошева, Д.О. Скобелев, Н.А. Туманов. Лабораторно-информационная система в практической деятельности промышленных предприятий. // Химическая промышленность. 2006. - т. 83. - № 1. - С. 28-36.
3. Нуцков В.Ю., Дюмаева И.В. Лабораторно-информационные системы. Критерии выбора // Заводская лаборатория. №10, 2004, С. 55-60.

УДК 330

ҚОҒАМДЫҚ ТАМАҚТАНДЫРУ КӘСІПОРЫНДАРЫНДА СМЖ ЖОБАЛАУ МЕН ЕНГІЗУ САПАСЫН БАСҚАРУ

Арыстан Жайна Сафуанқызы

zhainaarystan@gmail.com

ЕҰУ, Көлік-энергетика факультеті, «Стандарттау, сертификаттау және метрология»
кафедрасы, 4 курс, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Б.У.Байхожаева

Қоғамдық тамақтандыру кәсіпорындарының қызметі халықтың өмір сүру сапасы мен мәдениетіне айтарлықтай әсер етеді. Тамақтану қызметтерін көрсете отырып, кәсіпорындар адамның физиологиялық ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік, рухани қажеттіліктерін - қарым – қатынас, құрмет, тану, жаңалық, Сұлулық, үйлесімділік және т.б. қанағаттандырады. Нарықтағы жоғары бәсекелестікке байланысты кез-келген ұйым қызметтердің сапасын жақсарту нұсқаларын, атап айтқанда мейрамхана бизнесінде үнемі қарастыруы керек. Сапаны қызметтердің қасиеттері немесе сипаттамалары ретінде қарастыруға болады, яғни қасиеттер неғұрлым көп болса, сапа деңгейі соғұрлым жоғары болады. Осы контексте "сапа" анықтамасын мейрамхана мәзіріне қолдана отырып, сапа дәрежесін, ең алдымен, ұсынылатын тағамдар ассортиментінің мөлшері мен залдың сыйымдылығын анықтау керек. Техникалық тұрғыдан алғанда, сапа ұйыммен өзара әрекеттесудің нәтижесі ретінде қарастырылады; тамақтану кәсіпорны жағдайында нәтиже тамақ болып табылады. Функционалды тұрғыдан алғанда, сапа-бұл қызмет көрсету деңгейі, және осы тақырып аясында даяшылардың кәсібилігі, мейрамханада қалыптасқан атмосфера деп санауға болады. Жалпы алғанда, қызмет көрсету дегеніміз-